

DE OUDE LEY

Jaargang 46 | 2024 nr. 2

KNNV

Colofon

De Oude Ley is het blad van de KNNV-afdeling Tilburg en wordt toegezonden aan alle leden. Bovendien ontvangen de leden het landelijke KNNV-blad 'Natura'.

Redactie

Redactie : Theo Peeters, Berry Staps en Marie-Cécile van de Wiel.

Opmaak : Berry Staps.

Omslag : Foto Bart Horvers, Vormgeving Rick Ruskus

Redactieadres: Veldhovenring 27, 5041 BA Tilburg, secretaris@tilburg.knnv.nl
Tekst in een word-bestand; foto's, illustraties en kaartjes graag als losse bijlage meesturen.

Kopijdata voor de Oude Ley 2024: 21 februari, 21 mei, 21 augustus, 21 november.
ISSN: 1 381 – 852X | Oplage: 250 exemplaren (papier) en 200 digitaal.

Bestuur KNNV-afdeling Tilburg:

Voorzitter: vacature

Secretaris: Marie-Cécile van de Wiel

013 – 5436541 | secretaris@tilburg.knnv.nl

Penningmeester: Huub Claessen

| penningmeester@tilburg.knnv.nl

Excursies: Stella Wesel

| excursies@tilburg.knnv.nl

Eindredactie

Oude Ley: vacature

Coördinatoren van commissies en website

Excursiecommissie

Stella Wesel

Cursuscommissie KNNV/IVN

Marie-Cécile van de Wiel

Digitale media

Berry Staps

Website

www.knnv.nl/tilburg

Facebook

<https://www.facebook.com/KNNVTilburg/>

Redactioneel	1
KNNV-Nieuws	2
Agenda	3
Nieuws uit de werkgroepen	9
Werkdag op de Regte heide	10
Ontmoeting met een wespje in een Tilburgse volkstuin	13
Overwinteren in de Algarve	16
Spring in het veld	21
Museumnieuws	23

Redactioneel

Beste KNNV-leden,

Als je deze Oude Ley leest, is de lente al begonnen. Frisse jonge blaadjes in vele tinten groen brengen weer kleur aan bomen en struiken. De vogels bepalen hun territorium of zijn al gestart met nestelen.

In mijn eigen tuin is de lente ook al ingetreden. De Winterakonieten en Sneeuwkllokjes zijn al uitgebloeid en maken plaats voor de bloeiende Daslook. Ook allerlei beestjes komen weer tevoorschijn: wat een drukte in deze stadstuin.

Van 18-26 mei is de Week van de Biodiversiteit. In veel KNNV-afdelingen worden activiteiten georganiseerd rondom dit thema. In Tilburg wordt in ieder geval een Wespenlezing gehouden op dinsdag 21 mei. Informatie vind je in de agenda.

Verder in deze Oude Ley een uitstapje naar de Algarve maar ook een bijzondere waarneming in een volkstuin.

Biodiversiteit begint dus bij de achterdeur.

Veel leesplezier!

Stella, Huub en Marie-Cécile, bestuursleden.

Statuten-wijziging

Op de agenda van de onlangs gehouden Algemene ledenvergadering stond een wijziging van de statuten gepland. Je bent hierover per mail geïnformeerd. Zoals te verwachten was, werd het vereiste quorum niet gehaald om de wijziging goed te keuren. Op 27 februari is de tweede ledenvergadering gehouden. Gelukkig waren er nog 17 leden aanwezig en kon de voorgestelde aanpassing goedgekeurd worden. Intussen zijn de nieuwe statuten gepasseerd bij de notaris. Statuten zijn op te vragen bij de secretaris.

Week van de biodiversiteit

Van 18 – 26 mei is de Week van de Biodiversiteit. In bijna alle KNNV-afdelingen worden dan speciale activiteiten georganiseerd. In Tilburg wordt in ieder geval op 21 mei 's avonds een Wespenlezing gehouden. Het jaar 2024 is het 'Jaar van de Wesp'. Theo Peeters en Wim Klein, echte wespenkenners, verzorgen in heel Nederland speciale wespenlezingen en nu dus ook in Tilburg. Laat je verrassen door deze bijzondere beestjes. Informatie vind je in de agenda.

Stadsbos013-dag

Op 2 juni wordt voor de derde keer de Stadsbos013-dag georganiseerd. Alle betrokkenen in deze groene zône aan de westkant van Tilburg, krijgen de kans zich op deze dag te presenteren. Ook De Kaaistoep ligt in Stadsbos013. De activiteiten zijn nog niet rond maar op de website van Stadsbos013 en KNNV-Tilburg vind je rond half mei alle benodigde informatie.

Aangeboden: Grzimek

Aggie Heijmans heeft een 16-delinge Grzimek in de kast staan en wil deze graag aan iemand doorgeven. Het is de uitgave van 1972. Heb je belangstelling, laat dit weten aan de secretaris via [✉ secretaris@tilburg.knnv.nl](mailto:secretaris@tilburg.knnv.nl)

Wijzigingen contactgegevens

Regelmatig wordt de secretaris geconfronteerd met veranderde mailadressen, nieuwe en opgeheven telefoonnummers, enz. Daarom hierbij een dringend verzoek: geef nieuwe contactgegevens snel door aan de secretaris. Dat kan via het contactformulier op de website knnv.nl/tilburg. Het mailadres wordt alleen gebruikt voor KNNV-zaken. Ook wordt de landelijke nieuwsbrief per mail verstuurd. Als je die **niet** wilt ontvangen, graag ook bericht aan de secretaris. In de colofon zie je vanaf deze Oude Ley ook dat er alleen nog afdelings-mailadressen vermeld zijn. We proberen zo min mogelijk persoonlijke gegevens te gebruiken om misbruik door derden te voorkomen.

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>
12 april	Wandeling door het Ulvenhouts bos
27 april	Weidevogels in het Turnhouts Vennengebied
11 mei	Pittige wandeling door het Gerendal
21 mei	Lezing 'Wespen'
24 mei	Wandeling in het stroomgebied van de Strijense Beek.
2 juni	Stadsbos013-dag
7 juni	Stadsnatuur in de Tilburgse Heikant
15 juni	Bezoek aan Trompenburg, tuinen & Arboretum Rotterdam
6 juli	Wandeling door het Vressels bos

Afspraken KNNV-excursies

Actuele informatie vind je op de website van de KNNV-afdeling Tilburg onder 'Agenda'.

We hanteren de volgende afspraken:

- Vooraf aanmelden bij de excursieleider -binnen de aangegeven periode- is noodzakelijk: geef je naam en telefoonnummer door, liefst per e-mail.
- Deelnemen aan een activiteit is geheel op eigen risico.

Toelichting op de agenda

KNNV-excursies zijn in principe bestemd voor KNNV-leden. Wil je deelnemen maar ben je geen lid, neem dan contact op met het secretariaat (☎ 013 - 5436541).

Het is verder gewenst mee te nemen: verrekijker, loep en bij langere excursies eten en drinken. Bij extreem slecht weer kan de excursieleider besluiten de excursie niet door te laten gaan. Bij twijfel neem contact op met de excursieleider. Ook voor nadere informatie kun je bij hem/haar terecht. De vermelde starttijd is het tijdstip van vertrek op de aangegeven verzamellocatie. De vermelde eindtijd is het globale tijdstip waarop de activiteit beëindigd wordt, de terugreis is hierin niet inbegrepen. Het is de bedoeling dat het startpunt van meerdere excursies bereikbaar is met de fiets of met het openbaar vervoer. Maar soms is de auto het aangewezen vervoermiddel. Wij adviseren voor de meerrijders een vergoeding van € 0,30 per kilometer per auto. Heb je wensen om eens naar een bepaald gebied te gaan, of een bepaald thema, of andere ideeën, laat het ons weten, zodat wij deze wensen in ons programma kunnen opnemen. Hopelijk tot ziens op één van onze excursies.

12 april Vrijdag

Onderwerp	Wandeling door het Ulvenhouts bos
Tijd	9.00 – 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Burgemeester van de Mortelplein (Spar).
Contact	Aanmelden van 2 t/m 10 april bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden. Het Ulvenhoutse Bos is één van de oudste bossen in Nederland. Van oorsprong is het een vochtig bos op een lemige ondergrond met veel reliëf. Op de hoge, droge delen in en om het gebied zakt water in de grond dat vervolgens door de bodem naar de lage delen stroomt en daar als kwel aan de oppervlakte komt. Dit kwelwater is van bijzondere kwaliteit, omdat het erg kalkhoudend is. Om de rijkdom aan bijzondere plantensoorten in het bos te behouden en versterken, wordt gewerkt aan het gericht beheren, uitbreiden en verbinden van bijzondere bostypen. Om verdroging in het gebied te stoppen, worden er maatregelen genomen. Zo zijn sinds 2018 waterlopen en greppels ondieper gemaakt of verwijderd en zijn er extra stuwen aangebracht. Hierdoor kan het water beter worden vastgehouden. Ook buiten het gebied wordt meer water vastgehouden, zodat het in de bodem zakt en de kwelstroom vervolgens in lage delen van het bos sterker wordt

27 april Zaterdag

Onderwerp	Weidevogels in het Turnhouts Vennengebied
Tijd	9.00 uur – 14.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Burgemeester van de Mortelplein (Spar). We rijden samen naar de Klein Engelandhoeve, Klein Engeland 29, 2300 Turnhout waar we Jan Cortens ontmoeten
Contact	Aanmelden van 17 april t/m 25 april bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl)
Omschrijving	Het Turnhouts Vennengebied is momenteel niet weg te branden uit de huidige Vlaamse actualiteit. Dit Europees Habitat- en Vogelrichtlijngebied zou een bedreiging vormen voor het Vlaamse landbouwbeleid. Ons laatste in het binnenland gelegen Vlaams weidevogelgebied die naam waardig, komt daardoor onder druk te staan. Via het Life-project tracht Natuurpunt het leefgebied van o.a. Grutto, Wulp, Kievit, Gentiaanblauwtje en Waterlobelia te verbeteren. En er is altijd wel een bijzondere waarneming in dit gebied te verwachten!

11 Mei Zaterdag

Onderwerp	Pittige wandeling door het Gerendal (10-14 km)
Tijd	8.00- hele dag
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Burgemeester van de Mortelplein (Spar)
Contact	Aanmelden van 3 t/m 9 mei bij Johan van Laerhoven ✉ thesnowfox@outlook.com.
Omschrijving	Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden. Het laatste bezoek aan deze natuurparel in Zuid Limburg dateert alweer uit 2013. Dit langgerekte smalle dal is vermaard vanwege de plantenrijkdom en de afwisseling van rijke hellingbossen en graslanden. Een van de elementen in deze wandeling vormt de orchideeëntuin die na jaren van herstel sinds vorig jaar weer geopend is.

21 mei Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'Wespen'
Tijd	20.00 – 22.30 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	Wim Klein en Theo Peeters
Omschrijving	2024 is het 'Jaar van de wesp'. Wim en Theo geven een inleiding op de grote verscheidenheid aan wespen. Aan de orde komen de herkenning van wespen en hun diversiteit in Nederland. Verschillende wespenfamilies komen langs en ze bespreken de evolutie van de wespen. Tevens zoomen zij in op de levenswijzen van enkele soorten of groepen. Na deze lezing heb je een beter idee van de boeiende wereld van wespen en keer je met een gerust hart huiswaarts! Mocht je een probleemwesp hebben, dan mag je die gerust meenemen.

Lezing: Wespen in Nederland

Wim Klein & Theo Peeters
Natuurmuseum Brabant, 21 mei 2024, 20.00 u

24 mei Vrijdag

Onderwerp	Wandeling in het stroomgebied van de Strijense Beek.
Tijd	09.00 – 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Burgemeester van de Mortelplein (Spar)
Contact	Aanmelden van 15 t/m22 mei bij Mirjam Sikkers (✉ msikkers@planet.nl).
Omschrijving	<p>Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.</p> <p>De Strijense Beek markeert de grens tussen België en Nederland. We beginnen onze wandeling in Goudsbergen ofwel Patersmoer. Het is een idyllisch, klein natuurreserveaat, onderdeel van het smokkelpad. Het heidelandschap van de omgeving werd in de 20ste eeuw meer en meer ontgonnen voor de landbouw. Het Patersmoer is ongestoord gebleven, zodat de geologische formaties zichtbaar zijn. We zien een sikkelduin, begroeid met heide, eiken, berken en vliegdennen.</p> <p>Wie heel goed kijkt ziet mogelijk het Groentje.</p> <p>Verderop passeren we het elzenbroekbos en de Strijense beek, dan wandelen we weer op de drogere grond van de Elsakker. Het bestaat uit naaldbos met heiderestanten als vennen, heide, bloemrijke graslanden en gageelstruwelen.</p> <p>Bijzondere flora o.a. Dopheide, Kale jonker, Echte koekoeksbloem, Wilde kamperfoelie, Veenbes, Klokjesgentiaan. Bijzondere fauna o.a. Ree, Vos, Havik, Bos- en Ransuil, Gekraagde roodstaart, Houtsnip, amfibieën, Koraaljuffer, Sabelsprinkhaan. Genoeg te zien dus.</p> <p>Bij nat weer laarzen meenemen</p>

2 juni Zondag

Onderwerp	Stadsbos013-dag
Tijd	10.00 – 16.00 uur.
Locatie/Vertrek	verschillende locaties in het Stadsbos
Contact	Aanmelden voor de excursies via de website Stadsbos013.nl is noodzakelijk.
Omschrijving	De activiteiten worden op dit moment nog voorbereid. Raadplaag de regionale krant, het Stadsnieuws en de genoemde websites om te zien aan welke activiteiten je kunt deelnemen.

7 juni Vrijdag

Onderwerp	Stadsnatuur in de Tilburgse Heikant
Tijd	09.00 – 12.00 uur.
Locatie/Vertrek	Mariakerk Heikant, De Schans 121 Tilburg.
Contact	Aanmelden is niet nodig.
Omschrijving	Ieder deel van de stad Tilburg heeft weer een eigen karakter. Deze keer gaan we onder leiding van Rob Vereijken snuffelen in Tilburg-Noord. De kerk ligt aan de Schans, een van de oude en nog goed bewaarde herdgangen van Tilburg. We zullen parkjes, een Tiny Forest en natuurlijk het kerkhof van de Heikant bezoeken. Op deze floristisch rijke begraafplaats groeit o.a. Straatwolfsmelk en Glanzige ooievaarsbek. Verder houden we onze oren ook open voor de vogels in dit stadsdeel. Parkeren van auto of fiets kan bij de kerk; vandaar start de wandeling.

15 juni Zaterdag

Onderwerp	Bezoek aan Trompenburg, tuinen & Arboretum Rotterdam
Tijd	9.00 – 16.00 uur.
Locatie	Centraal station Tilburg aan centrumzijde
Contact	Aanmelden van 6 t/m 12 juni bij Mirjam Sikkers (✉ msikkers@planet.nl) We gaan met het openbaar vervoer. Geef aan of je meereiskorting wil ontvangen of geven. Let op: je moet in dat geval je identiteitskaart meenemen, zowel de gever als de ontvanger van die meereiskorting. Op station Blaak huren we een fiets. Per abonnement kun je 2 fietsen huren.
Omschrijving	De tuinen en het Arboretum van Trompenburg in Rotterdam heeft een hoop te bieden. Eric Stols laat ons kennis maken met de omvangrijke en vooral bijzondere collectie bomen. Inheemse of van elders in de wereld en spontane kruisingen. Laten we ook genieten van de collectie vaste planten, de kassen en het theehuis. Misschien worden we ook nog verrast door een mooie expositie (nu nog niet aangekondigd). Er is tijd genoeg. De museumjaarkaart is hier geldig, anders is de entreeprijs € 11.00.

6 juli Zaterdag

Onderwerp	Wandeling door het Vressels bos
Tijd	09.00 – 14.00 uur.
Locatie/Vertrek	Aabe-terrein, Wethouder van Ierlandstraat. (achter de Praxis).
Contact	Aanmelden van 26 juni t/m 4 juli bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl)
Omschrijving	Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden. Het Vresselse Bos is een bosgebied van 250 ha ten oosten van het kerkdorp Nijnsel in de Nederlandse provincie Noord-Brabant. Het bos is genoemd naar de nabijgelegen buurtschap Vressel. Dit gebied ligt op een stuifzandheugel, die drie meter hoger is dan de omliggende akkers. Aan de randen van het gebied woonden boeren die veel last hadden van het stuifzand. Om de akkers te beschermen werd daarom besloten de stuifzanden te bebossen. In die tijd (1920) werden vrijwel uitsluitend naaldhoutsoorten toegepast. Het hedendaagse beheer door Staatsbosbeheer richt zich meer op het verkrijgen van een meer gevarieerd bosbeeld, met onder meer inlandse eik, linde en beuk. De lage delen van het natuurgebied bestaan uit vochtige heide met twee vennencomplexen: de 'Hazenputten' en de 'Oude Putten'. Deze hebben in het verleden te lijden gehad van voedselverrijking door de aanvoer van vervuild oppervlaktewater. Hier en daar is nog bijzondere vegetatie zoals Witte snavelbies en Beenbreek te vinden. In het gebied voorkomende broedvogels zijn Geelgors, Dodaars, Groene specht, Ransuil, Zwarte mees en Kuifmees. De niet beboste delen worden opgehouden door begrazing met Schotse hooglanders en Exmoorpony's.

Geelgors (foto F. v. Bostel)

Mossenwerk- groep Tilburg

In en om Tilburg zijn vanaf 1995 tot 2020 uitgebreide inventarisatieprojecten uitgevoerd door een wisselende groep van mossenliefhebbers uit de wijde regio (van Oss tot Dordrecht!). Het aantal onderzochte terreinen is groot en varieerde van parken tot natuurterreinen. Een overzicht van deze terreinen en een link naar de verslagen van de inventarisaties is op de site van de KNNV Tilburg terug te vinden. Aanvankelijk was Chris Buter de bevoegde initiatiefnemer van de Tilburgse KNNV-mossenwerkgroep. In de latere jaren werd de coördinatie overgenomen door Maarten Mandos. De werkgroep heeft daarbij enorm bijgedragen aan de kennis over de aanwezigheid en verspreiding van blad- en levermossen in onze regio. Onder de talrijke inventarisaties vallen vooral die van de Kaaistoep, Wellenseind en De Brand op. Vele soorten werden voor die terreinen genoteerd waaronder diverse zeldzame Rode Lijstsoorten. Bij een deel van deze projecten werd opgetrokken met de (toenmalige) Bossche en Eindhovense werkgroepen. Nadat tijdens de corona-jaren de groep uit elkaar viel werden nieuwe projecten voorlopig geparkeerd. Maarten gaf onlangs aan zijn rol als contactpersoon te willen overdragen. Albrecht de Vries is bereid gevonden om deze rol over te nemen, zodat het voortbestaan van de Tilburgse mossenwerkgroep gewaarborgd is. Het eerste terrein dat nu wordt geïnventariseerd is het Schaapsgoor, een gebiedje dicht bij De Blaak. Het is een deel van De Kaaistoep dat destijds niet is meegenomen in de mosseninventarisaties. Mocht je meer willen weten van mossen, en vooral of meelopen in de werkgroep iets voor je is, meld je dan vooral aan bij Albrecht via [✉ mossen@tilburg.knnv.nl](mailto:mossen@tilburg.knnv.nl)

Zilvermos (Foto B. Horvers)

Werkdag op de Regte heide

2 maart 2024

Jan de Jong

Nog steeds erg nat

De werkdag startte met een grote groep (16 personen), begon zonnig en fris dus de omstandigheden waren ideaal om veel te doen. Wel was het gebied nog erg nat wat sommige werkzaamheden wat lastiger maakten. Op het programma stonden: opschot langs de pad verwijderden, gentiaan zaaien, insectenkuil opschonen en later in de middag nog jeneverbes planten op twee locaties. Aangezien het broedseizoen over enkele weken weer begint is 2 maart voorlopig de laatste dag in het veld.

Opschot verwijderen

Ter hoogte van de leemkuil stond nog veel opschot langs de pad en tussen de, door de uitbundige regenval, gevormde vennetjes. Een groot deel van het opschot werd verwijderd maar deel van de wilgen werd ook bewust gespaard. Sommige solitaire insecten maken namelijk gebruik van het stuifmeel van de wilgen die hier stonden. Op twee plaatsen in de buurt treffen we jaarlijks zandbijen aan die dit nodig hebben. Tijdens de werkzaamheden werden al weer salamanders en kikkers waargenomen. Voor hen was de lente al weer begonnen. Op het eind van de ochtend konden we ook nog getuige zijn van vele kikkers die zich in een kleine poel verzameld hadden. Je weet wel waarom.

Rechts is de berm zoveel mogelijk opgeschoond, links blijven nog wat wilgen staan (foto B. Staps)

Insectenkuil opschonen

De insectenkuil, die we vorig jaar vrij van Pijpenstrootje gemaakt hadden, was weer vol gegroeid. Al het gras werd opnieuw met wortel en al verwijderd. Dat was lastig omdat de natte grond een zuigende werking had. Om de grond op de plek te behouden en de wortels wel te verwijderen moesten die van elkaar gescheiden worden. Met zand dat vrij kwam konden we de wand aan de noordkant van de kuil wat langer maken. Vorig jaar hebben we een kleine verdieping in de kuil gemaakt waar overtollig water naar toe kon lopen. Dit blijkt te werken en is meteen een mini-habitat voor waterbewoners.

Komend jaar ligt de kuil er weer spiegelglad bij. Klaar voor de insecten.

De insecten worden wel verwend met zo'n mooi zandbedje (foto B. Staps)

Gentiaan zaaien

Nu de natuur ontwaakt waren we benieuwd of het eerder uitgezaaide zaad van Klokjesgentiaan al ontkiemd was. Jammer genoeg was er op de erg natte zaaiplaats nog niets van nieuwe plantjes te zien. Sowieso was het lastig om de zaaiplaatsen te lokaliseren in het natte gebied. Nieuwe ronde, nieuwe kansen .... dus werd nieuw Klokjesgentiaanzaad uitgestrooid.

Het lijkt wel op 'synchroon zaaien'! (foto B. Staps)

Laag zaaien is nodig om verwaaiing te voorkomen. (foto B. Staps)

Ontmoeting met een wespje in een Tilburgse volkstuin

Theo Peeters

Klein zwart wespje

Op zondagmiddag 7 mei 2023 bezocht ik samen met Els haar tuin in 'De Rooie Biet'. Dit volkstuintencomplex is gelegen aan de Tarwehof achter het voormalige klooster van de Bredaseweg in Tilburg. Na wat werkzaamheden en rondgekeken te hebben, viel mijn oog op een snellopend klein zwart wespje op een van de rozen in de tuin. Ik besloot het dier te volgen en te filmen met mijn mobiel. Als snel werd dit een spannende bezigheid. Er werden drie korte filmpjes gemaakt met elk hun eigen leerzame momenten. Hieronder een korte beschrijving met interpretaties van mijn waarnemingen. Het filmpje is te zien op mijn website dewespen.nl/melanips/ en duurt 137 seconden.

Still uit het filmpje (kwaliteit is beperkt)

Zoekgedrag [0-38 sec.]

In het eerste deel van het filmpje wordt het wespje gevolgd. Het dier loopt snel schijnbaar zoekend over de rozen, die plekgewijs vol bladluizen zitten. Onderweg blijft het dier constant met de antennen op en neer gaan. Het inspecteert de omgeving die bestaat uit rozenknoppen, doornige stengels en bladeren. Dit gaat in een vrij snel tempo en de beelden zijn niet altijd scherp. Soms is het dier voor even weg achter stengel of blad, maar komt al snel weer tevoorschijn. Het wespje verdwijnt tenslotte aan de onderkant van een rozenblad en ik zie het alleen nog even langs de rand lopen, de rest blijft voor de mobiele camera buiten beeld. Ik beschouw deze fase als zoekgedrag en we hebben hier wellicht te maken met een vrouwelijk dier van een parasitaire wesp.

**Gastheer
gevonden
[38-108 sec.]**

In deel twee van het filmpje wordt deze veronderstelling bevestigd. Door de wind beweegt het beeld, maar we zien het vrouwtje aan de onderkant van het rozenblad met gekromd achterlijf boven een larve staan. Het betreft een jonge larve van een zweefvlieg die langs de hoofdnerf ligt; een gastheer van de wesp. De antennen zijn gestrekt en de wesp lijkt een ei af te leggen al is dat niet te zien. Na een tijdje begint ze met de antennen te trillen en verandert van positie. Ze schuift daarna steeds iets verderop. Misschien nog steeds zoekend naar een goede plek om (nog) een ei af te zetten? Met de antennen opvallend trillend lijkt ze de larve af te tasten. Daarna draait ze zich, en begint de kopzijde van de larve ook met hevig trillende antennen te inspecteren. Ik heb daarna het rozenblad met de wesp geplukt om het geheel nogmaals makkelijker te kunnen filmen.

**Eileg [108-137
sec.]**

In dit laatste deel van het filmpje zien we de wesp gekromd staan, nu boven de kopzijde van de zweefvlieglarve. Waarschijnlijk is dit haar eileghouding en vindt ovipositie plaats. Ovipositie betekent hier dat een vrouwtje haar legboor in een gastheer steekt om een ei te leggen. Door het inzoomen op de wesp is de scherpte een tijd uit het beeld maar daarna zien we weer de gestrekte antennen. De eileg wordt snel afgebroken en we zien de wesp daarna meteen weglopen. Ik heb de wesp daarna snel gevangen en mee naar huis genomen om haar op naam te kunnen brengen. Ook het blad met de zweefvlieglarve werd voorzichtig mee naar huis genomen om verder op te kweken met bladluizen van de rozen. Op dezelfde rozenstruik werd nog een tweede larve gevonden en meegenomen voor kweek. De kweek van de zweefvlieglarven mislukte helaas.

Still uit het filmpje van de eiafzet (kwaliteit is beperkt)

Melanips

**Melanips
opacus**

Nadat het dier maandag thuis was opgeprikd kon het puzzelen naar de soortnaam beginnen. Het patroon van de adering van de voorvleugels maakte gericht zoeken mogelijk en ik kwam al vrij snel uit op een vrouw van *Melanips opacus* (familie Figitidae).

Zover bekend is *Melanips opacus* een parasitoïd van larven van zweefvliegen (Syrphidae). Een parasitoïd is een carnivoor die zich ontwikkelt doordat haar larve voedingstoffen onttrekt aan een gastheer, wat direct of indirect tot de dood van die gastheer leidt. Op dinsdag 9 mei kon het dier vergeleken worden met exemplaren in de collectie van Naturalis in Leiden. Mijn determinatie bleek juist.

Leuk en leerzaam zo'n moment van verwondering waarin je meegezogen wordt in een andere wereld!

Guido Stoker

Overwintering

Op 5 maart ontving ik, net als andere werkgroep-coördinatoren, van de redactie van ons verenigingsblad de digitale noodkreet dat er onvoldoende kopij was voor het eerstvolgende nummer van de Oude Ley. Ook ik had mijn vaste bijdrage niet geleverd. Dat kwam zo: ik was aan het overwinteren in de Algarve en was daarvan nog niet terug in ons koude kikkerlandje. De drie afgelopen maanden was er overigens in ons werkgebied, de Dongelanden, behalve de 'reguliere' vogelmonitoring, overgenomen door Frans Stoop, verder ook niet veel gebeurt dat vermelding in de Oude Leij rechtvaardigde. Ik had in ieder geval geen kopij beschikbaar. Vandaar mijn vraag aan de redactie: 'mag het ook een artikeltje over vogels in de Algarve zijn?' Dat mocht, dus hieronder een verslagje van mijn vogelervaringen tijdens mijn overwintering in deze zonnige, warmere oorden. Bij het vogelen in deze periode moet echter wel bedacht worden dat ook in de Algarve de meeste lokale broedvogels dan nog niet zijn gearriveerd.

Zwarte ibis (foto G. Stoker)

Ik bivakkeerde in Monte Gordo gelegen in de oostelijke Algarve. De Atlantische zuidkust van Portugal bestaat grotendeels uit lagunes met eilanden en strandwallen, kreken, kwelders en wadplaten, riviermondingen, vooral ook veel (voormalige) zoutwinningen en al dan niet beboste duinstroken. Westelijk van Faro bestaat de kust vooral uit sterk geërodeerde, rode zandsteenrotsen. Ook mooi, maar vogelkundig minder interessant. Grote delen van de getijdzone zijn aangewezen als Reserve Natural en IBA (Important Bird Area). De belangrijkste zijn de *Ria Formosa*, een langgerekte lagune achter een strandwal en de zoutpannen en kwelders aan weerszijden van de *Rio Guadiana*, de grensrivier met Spanje. In de kuststrook is, naast wildernis- en cultuurnatuur, helaas ook in toenemende mate sprake van allerlei menselijke activiteiten, zoals nog steeds kleinschalige kustvisserij, mossel- en kokkelkwekerijen, water- en uitgebreide strandrecreatie en - niet te missen - grote oppervlakten aan hotelaccommodaties en golfresorts. Maar als je daar, met de ogen afgewend, omheen wandelt of fietst, is er erg veel natuur te bewonderen.

Steltkluut (foto G. Stooker)

Salt pans and mudflats

Het tijverschil kan afhankelijk van de morfologie van de kuststrook wel 3-4 meter bedragen. Mijn interesse ging daarom dit jaar (ik ga volgend jaar weer!) vooral uit naar de winter-avifauna van deze vogelrijke wetlands. Die bestaat voor een deel uit standvogels, zoals diverse reigersoorten, Zwarte ibis en Lepelaar, voorts Dodaars en eenden zoals Bergeend, Krooneend, Pijlstaart, Slobeend, Krakeend, Wintertaling en Smient. Daarnaast natuurlijk veel steltlopers, zoals Bonte en Drieteenstrandloper, Strand- en Bontbekplevier, Zilverplevier, Steenloper en vooral ook veel Steltkluten. Daarnaast werden al veel pleisterende en naar Noord-Atlantische wetlands doortrekkende steltlopers als Grutto, Tureluur, Wulp, Regenwulp, Groenpoten, Scholeksters en Kieviten gezien. De Iberische meeuwenbevolking verschilt duidelijk van die van de Noord-Atlantische regio. Zo is de zeer algemene Geelpootmeeuw de plaatsvervanger van de Zilvermeeuw bij ons. Ook zag ik Adouins- en Dunbekmeeuwen. Qua roofvogels viel het een beetje tegen. Een enkele Bruine kiekendief en Visarend gezien. Van de laatste soort broeden er volgens de vogelgids vorig jaar 38 paartjes in de Ria Formosa!

Andouins meeuw (foto G. Stooker)

Rallen en kleine zangertjes

Ongeveer de helft van de vroegere oppervlakte aan zoutpannen wordt tegenwoordig niet meer geëxploiteerd. Veel zoutwinningsbedden worden gescheiden door karig begroeide dijkjes. Die dijkjes en de verlaten bekkens raken daardoor steeds meer

begroeid: een eldorado voor bijvoorbeeld Provençaalse grasmus, Kleine zwartkop, Roodborsttapuit en Grauwe gors. Vooral de laatste is een zeer algemeen voorkomende zangvogel in dat soort landschap. Tussen de zoutpannen duiken overal hoger gelegen 'rotseilandjes' op. In de meer grazige delen daarvan kun je regelmatig Graszangers, Kuif- en Tekla-leeuwerik horen. Ik ben een aantal dagen op excursie geweest met een groepje Algarve-vogelaars. Het werd een sport om beide laatste, nauwelijks van elkaar verschillende soorten, toch op naam te brengen.

Buiten de invloed van de zee liggen er overal poelen en moerasjes. Veel moerasvogels waren nog niet terug uit Afrika, maar de Cetti's zanger is ter plaatse een standvogel en liet zich overal horen. Ook het Sint Helena's fazantje had in het riet zijn nestje al klaar. Dat is een 'vliërevogeltje' uit de familie van de prachtvinken: grijsbruin gestreepte borst en rood maskertje. Exotisch, want van nature inheems in Afrika. De soort kan zich vanwege het klimaat handhaven aan de zuidkust van Portugal en Spanje. Een topper was het op twee locaties waarnemen van de Purperkoet, een groot, maar erg schuw familielid van onze Meerkoet en Waterhoen, die overigens beide ook in de Algarve aanwezig zijn. De Waterral werd meerdere keren gehoord.

Kleine zwartkop (foto G. Stooker)

Het achterland

De randen van de wetlands worden gevormd door grazige heuvels met extensief agrarisch gebruik, veel boomweiden die soms niet meer werden begraasd en dan met divers struweel verruigen. Hèt biotoop voor de Hop, Blauwe ekster en Rode patrijs. In de Dongelanden proberen we met gerichte beheer- en inrichtingsmaatregelen de gewone Patrijs terug te krijgen. In de Algarve komt deze niet voor, maar zijn rode soortgenoot is op de boomweiden regelmatig te horen en op zandweggetjes te spotten, soms ook als verkeersslachtoffer. Het was jammer genoeg te vroeg voor de Kuifkoekoek, Bijeneter, Scharrelaar en Grauwe kiekendief. Toch heb ik in die twee wintermanden bij elkaar ruim honderd verschillende soorten vogels waargenomen.

Rode patrijs (foto G. Stooker)

Het heuvellandschap van het achterland is vogelkundig ook interessant. Vroeger vooral bedekt met open loofbossen van kurk- en rondbladige eiken (Portugees: *montados*; in Spanje: *dehesa*) of de karakteristieke Parasoldennen. Deze natuurlijke bossen zijn in de vorige eeuw grotendeels omgevormd naar mono-cultures van eucalyptus. Door recente grootschalige bosbranden zijn deze exotische opstanden echter grotendeels verdwenen. De verbrande bossen moeten een aantal jaren worden geklepeld om hergroei van die verfoeide eucalyptus-opslag tegen te gaan. Deels worden de vrijgekomen steilere terreinen herplant met Zeeden of hersteld in hierboven genoemde boomweiden, maar vaak ook omgezet in olijfbomen- en wijngaarden of citrus-plantages. Op de zacht golvende heuvels die vooral beweid of gehoid worden, zijn hier en daar Grote en Kleine trap en zandbuikhoenders te bewonderen. Dat gaan we volgend jaar ontdekken.

Spring in het veld

Rob Vereijken

Onkruid wieden is op zich niet moeilijk. Maar in het voorjaar kun je met een haal van je hand door de lage plantjes, een heel springtafereel veroorzaken. De rijpe hauwen van de veldkers springen door aanraking open en heel de tuin ligt weer bezaaid met kleine kiemgrage zaadjes. Een veldkers op de open grond krijg je niet zomaar weg. Het is natuurlijk ook de vraag of je hem wel weg wilt hebben. De Kleine veldkers begint soms al in februari te bloeien en het zijn de eerste witte bloempjes die je tuin in het voorjaar een beetje opfleuren. Het plantje zelf wachtte al een tijdje op voldoende warmte en licht om in bloei te komen. De zaadjes zijn voor de winter al ontkiemd. Er groeit dan een klein rozetje uit van bladeren die samengesteld zijn: een rijtje tegenover elkaar staande deelblaadjes met een groter eindblaadje aan de top. Die rozetjes kun je in de winter al ontdekken op kale grond in je tuin, in plantsoenen en andere stadsplekken met open grond.

In het midden van de rozet komt de bloemsteel omhoog, maar daaraan nog maar een enkel zijblaadje. Omdat de bloempjes met meerdere aan de stengel zitten, lijkt het nog wat. Ze zijn maar 3-4 millimeter groot, hebben vier kroon- en kelkbladeren en behoren daardoor ook tot de kruisbloemen.

Als snel groeien uit die witte bloempjes lange vruchtjes. In verhouding tot het bloemetje is het een forse hauw tot wel 2,5 centimeter lengte.

Aziatische veldkers (foto R. Vereijken)

Niet-plantenkenners herkennen het plantje vrijwel alleen in de vruchttijd. De rijpe vruchtkleppen kunnen aan de onderkant losraken. Tik je ze tijdens het wieden of schoffelen aan, dan rollen die kleppen met een grote kracht naar boven op. De zaadjes worden dan weggeslingerd. Hij wordt daardoor ook wel springkers genoemd. De Kleine veldkers is zeer algemeen in het hele land. De Bosveldkers is daarvan o.a. te onderscheiden doordat hij 6 meeldraden heeft tegenover de 4 van de Kleine veldkers. De Bosveldkers neemt ook in de stad steeds verder toe. Maar in 2009 bleek er nog een veldkers in de stad op te duiken: De Aziatische veldkers. Die moet zijn zaadjes wel heel erg ver hebben laten springen, willen die in Nederland landen. Waarschijnlijk zijn die meegekomen met de import van plantgoed in tuincentra. Ik ging naar hem op plantenjacht in Tilburg, maar ik vond hem niet. Ik had te veel het beeld van de Kleine veldkers voor ogen. Maar de Aziat heeft geen rozet en veel langere en vaak wat liggende stengels. De bovenkant van de bladeren is kaal, terwijl die bij onze inheemse soort haren heeft. Tijdens mijn bezoek aan de kerkhoven in Midden-Brabant vond ik die wel op meerdere plekken. Misschien duizelt het je nu al, maar we hebben nog een nieuwkomer: de Nieuw-Zeelandse veldkers. Nu nog zeldzaam in Nederland, maar doordat hij ook met plantmateriaal meekomt, nestelt hij zich nu graag in rotstuintjes. Het bloempje is in verhouding vrij groot en die draagt hij meestal ook maar één per stengel. Je komt niet zomaar van de plant af, want aan zo'n heel klein plantje komt een klein knolletje met lange worteltjes. Die bloeikenmerken kon ik goed bekijken op het kerkhof in Udenhout. Bij mij ontstaat het voorjaarsgevoel altijd bij het zien van kleine witte kruisbloemen, zoals de Vroegeling, Zandraket en Kleine veldkers. Door de uitbreiding van de stadse flora krijgen we er dus nog wat extra soorten bij die de sprong naar onze stad wel aandurven. De veldkers werd vroeger gegeten als wintergroente. Er blijken veel vitamines in te zitten. Geniet dus van die plantjes in je tuin, verzamel er een portie van en waarschijnlijk spring je dan ook zelf weer energiek de lente in.

Nieuw-Zeelandse veldkers (foto R. Vereijken)

Museumactiviteiten 2^e kwartaal 2024

Datum	Activiteiten
t/m 5 april	Museumweek
15 april t/m 26 mei	Bestuiversweken
20 april t/m 5 mei	Meivakantie/ activiteiten
21 mei	Wespenlezing
vanaf juni	Van Potlood tot Pixel, editie 2024

Bestuiversweken en wespenlezing

Tussen de Nationale Bijentelling (15-24 april) en de week van de biodiversiteit (18 t/m 26 mei) staat Natuurmuseum Brabant bol van de activiteiten rondom bestuivers. Het doel is om zoveel mogelijk mensen te verwonderen met biodiversiteit, en ze hier kennis over laten opdoen- met een focus op bestuivers in de breedste zin van het woord. Het precieze programma is nog niet bekend. Zodra er meer duidelijk is wordt het bekend gemaakt op natuurmuseumbrabant.nl. Wel bekend is de datum van de wespenlezing: op 21 mei door Wim Klein en Theo Peeters. 2024 is het 'Jaar van de wesp'. Wim en Theo geven een inleiding op de grote verscheidenheid aan wespen. Aan de orde komen de herkenning van wespen en hun diversiteit in Nederland. Verschillende wespenfamilies komen langs en ze bespreken de evolutie van de wespen. Tevens zoomen zij in op de levenswijzen van enkele soorten of groepen. Na deze lezing heb je een beter idee van de boeiende wereld van wespen en keer je met een gerust hart huiswaarts! Mocht je een probleemwesp hebben, dan mag je die gerust meenemen.

Meivakantie activiteiten : Zaaibommen maken (foto NMB)

**Afscheid van
Mispoezen en
Pechvogels**

In het tweede kwartaal van 2024 wordt de tentoonstelling *Mispoezen en Pechvogels* gesloten en ontmanteld. Na bijna drie jaar nemen we afscheid van de schele Boomkat en andere onfortuinlijke objecten, die niet helemaal goed uit het preparatieproces zijn gekomen.

De zaal wordt een wisselzaal, die afwisselend wordt gebruikt voor *Van Potlood tot Pixel* en *Comedy Wildlife*.

De schele Boomkat (foto NMB)

Contactpersonen van de werkgroepen:

Dongevallei:	Guido Stoker dongevallei@tilburg.knnv.nl
Foto's:	Marcelle Leoné fotos@tilburg.knnv.nl
Geologie:	Hanneke Bogaerts geologie@tilburg.knnv.nl
Insecten:	Theo Peeters insecten@tilburg.knnv.nl
Kaaistoep:	Jaap van Kemenade kaaistoep@tilburg.knnv.nl
Mossen:	Albrecht de Vries mossen@tilburg.knnv.nl
Paddenstoelen en korstmossen:	José Langens paddenstoelen@tilburg.knnv.nl
Plaggen:	Berry Staps plaggen@tilburg.knnv.nl
Planten:	Loes van Gorp planten@tilburg.knnv.nl
Stadsnatuur:	Rob Vereijken stadsnatuur@tilburg.knnv.nl
Vogels:	Ben Akkermans vogels@tilburg.knnv.nl
Zoogdieren:	Jurriën Kooijman zoogdieren@tilburg.knnv.nl

Contributie:

Gewone leden	: € 30,00
Huisgenootleden	: € 12,50
Jongeren tot 25 jaar	: € 15,00
Buurleden (leden die al lid zijn van een andere afdeling)	: € 12,50
Abonnement Oude Ley	: € 15,00

Ledenadministratie:

Marie-Cécile van de Wiel
secretaris@tilburg.knnv.nl

Rekeningnummer van de afdeling:
NL03 TRIO 0390 2533 91 t.n.v. KNNV-afd. Tilburg

Opzegging van het lidmaatschap vóór 15 november bij de secretaris.

A close-up photograph of a pond with several lily pads. The water is dark, and the lily pads are in various shades of green, some showing signs of aging or damage. A small green frog is visible on the right side of the frame, partially obscured by a lily pad. The text is overlaid in the bottom left corner.

Secretariaat KNNV-afd. Tilburg
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg